

بررسی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی

دکتر حبیب آقابخشی* دکتر بهرنگ صدیقی** محمد اسکندری***

چکیده: پژوهش حاضر از نوع مطالعات توصیفی است و با استفاده از تکنیک دلفی و روش پیمایش اجرا شده است. هدف اصلی این پژوهش شناخت عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به موادمخدر صنعتی است بنابراین با استفاده از نظریه‌های مطرح شده در حوزه اعتیاد، همچون نظریه انومی دورکیم و مرتون، نظریه برچسب زنی لمرت، نظریه کنترل شاد و نظریه معاشرت افتراقی به طرح چهارچوب نظری پژوهش پرداخته شده است. سپس با استفاده از تکنیک دلفی نظریات نخبگان در این حوزه بررسی و عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به موادمخدر صنعتی شناسایی گردید. در مرحله بعد با استفاده از روش پیمایش و ابزار پرسشنامه پژوهشگر ساخته، به بررسی نظرات جوانان معنادار پرداخته شد. بدین ترتیب تعداد ۴۰ نفر از جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی که واجد شرایط شرکت در این پژوهش بودند، به عنوان نمونه انتخاب شدند که در نهایت ۳۵ نفر از آنان حاضر به همکاری گردیده نتایج زیر به عنوان عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به موادمخدر صنعتی به ترتیب اولویت، به دست آمد:

- ۱- ترغیب دوستان و هم‌نوابی با آنان بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۲- سبک و شیوه زندگی جوانان بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۳- کارکرد تسهیل کننده نهادهای اجتماعی در رواج اعتیاد بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۴- نیاز جامعه به سرخوشی بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۵- اختلال در فرآیند جامعه پذیری بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۶- ضعف کنترل و نظارت‌های غیر رسمی بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۷- نداشتن ابزار مناسب برای گذران اوقات فراغت بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۸- نگاه و جهان بینی مصرف کننده به موادمخدر و زندگی بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.

* دانشیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

** استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

*** کارشناس ارشد رشته پژوهش علوم اجتماعی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن

- ۹- استعداد اعتیادپروری ساختار جامعه ایران بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۱۰- ضعف کنترل و نظارت‌های رسمی بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۱۱- پیش پنداشته‌ها بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۱۲- ضعف در قدرت ابراز وجود و تصمیم‌گیری فردی بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۱۳- اعتیاد سایر اعضای خانواده بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۱۴- کنجکاوی بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۱۵- بی‌اطلاعی عمومی از عوارض سوء مصرف موادمخدر جدید صنعتی بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.
- ۱۶- رهایی از فشارهای اجتماعی همچون (فقر، شرایط شاغل نبودن و مدرک‌گرایی) بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی تأثیر دارد.

کلید واژه‌ها: اعتیاد، موادمخدر صنعتی، جوانان.

مقدمه

پدیده اعتیاد به مواد مخدر مسئله‌ای جهانی است که همه کشورهای به نوعی با آن درگیرند و هر یک با توجه به زیرساخت‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی خود راه‌حلهایی را برای برخورد با این معضل برمی‌گزینند. اما در کشورمان ایران آنچه امروزه تأمل بیشتری را می‌طلبد تغییر گرایش جوانان از موادمخدر سنتی همچون تریاک و هروئین به موادمخدر صنعتی نظیر اکستاسی، شیشه و کراک است. براین اساس در پژوهش حاضر سعی بر آن است که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به این مواد شناسایی شود. نتایج این پژوهش در ۵ فصل به شرح زیر است:

در فصل اول پژوهش، به بیان مسئله، اهمیت موضوع، هدف پژوهش، سوالات پژوهش، تعریف نظری و عملیاتی متغیرهای پژوهش و مروری بر موادمخدر صنعتی پرداخته شده است. فصل دوم به مبانی نظری پژوهش و پیشینه موضوع اختصاص دارد. در این فصل با استفاده از نظریه‌های موجود در زمینه اعتیاد به موادمخدر، همچون نظریه‌های آنومی دورکیم و مرتون، اختلال‌هنجاری (پارسونز و دورکیم)، معاشرت افتراقی (ساترلند)، نظریه برچسب زنی (لمرت و بکر) و نظریه کنترل شاد CAP (استیون گلد) به طرح چهارچوب نظری طرح پرداخته شده است. پس از آن پژوهش‌های مشابه داخلی و خارجی در مورد اعتیاد به مواد مخدر صنعتی شده

و در نهایت نظریه های مطرح شده و پژوهش‌های مشابه در این حوزه بررسی شده است. فصل سوم پژوهش به روش شناسی اختصاص دارد. و در آن به طرح تحقیق، نوع مطالعه، روش مطالعه، جامعه آماری، جمعیت نمونه، ابزار پژوهش و شیوه تجزیه و تحلیل داده‌ها اشاره شده است. فصل چهارم پژوهش به گزارش یافته‌ها اختصاص دارد که در دو بخش تدوین شده است. بخش اول مربوط است به یافته‌های روش دلفی و ترسیم جداول (فراوانی، درصدها و...) و نمودارهای مربوط به آن و بخش دوم شامل یافته‌های روش پیمایش است. فصل پنجم پژوهش نیز به بحث و نتیجه‌گیری اختصاص دارد که در آن با استفاده از نتایج طرح به مواردی اشاره و پیشنهادهایی نیز مطرح گردیده است. همچنین در این فصل به بیان محدودیت‌های پژوهش نیز پرداخته شده است.

بیان مسئله

یکی از مهم‌ترین معضلات اجتماعی جهان امروز، مسأله اعتیاد به موادمخدر و نفوذ روزافزون آن در میان نسل جوان است. گرچه مصرف موادمخدر در ایران سابقه ای طولانی داشته و گیاهانی که موادمخدر سنتی (همچون تریاک و حشیش) از آنها به دست می آید از گیاهان بومی ایران بوده اند، براساس آمارها و گزارش‌های نهادهای سازمان‌های جهانی همچون سازمان بهداشت جهانی و اینترپل، به موازات پیشرفت جوامع، نیازها، گرایش‌ها و الگوهای رفتاری جوانان نیز دچار تغییر و دگرگونی شده و الگوی سوء مصرف موادمخدر در میان جوانان در همه جهان از جمله ایران و پایتخت آن تهران به سرعت از سنتی به صنعتی در حال تغییر است. (به گونه ای که روبرتو آربیتوریو نماینده دفتر مقابله با موادمخدر و جرم سازمان ملل متحد در ایران نیز درباره گسترش موادمخدر صنعتی در ایران هشدار داده است (www.aftab.ir)).

براین اساس در کشورهایی همچون ایران که دارای ساخت سنی جوان هستند (طبق سرشماری سال ۱۳۸۵ بیشترین گروه‌های سنی را جوانان ۱۹-۱۵ و ۲۴-۲۰ و ۲۹-۲۵ ساله تشکیل داده اند)، جوان بودن جمعیت در عین اینکه فرصت تلقی می شود تهدید نیز به شمار می آید. زیرا با افزایش جمعیت جوان میزان آسیب پذیری این جوامع (ایران) به لحاظ سوء مصرف مواد مخدر صنعتی مضاعف می شود.

به عنوان مثال بنابر اظهارات سرهنگ جواد کشفی رئیس پلیس مبارزه با موادمخدر در حال حاضر کراک که یک ماده مخدر صنعتی است در میان معتادان ایرانی بسیار شایع شده و به

سومین ماده مصرفی پس از حشیش و تریاک تبدیل گردیده و بیش از ۹۰ درصد مصرف کنندگان آن جوانان زیر ۳۰ سال هستند (سایت ستاد مبارزه با موادمخدر). همچنین مهندس حسین دژاکام دبیرکل Ngo درمان اعتیاد کنگره ۶۰، درصد زیادی از مراجعان به این مرکز را جوانان معتاد به شیشه و اکستاسی دانسته است (www.congress60.org).

بدین ترتیب جوانانی که باید موتور محرکه جامعه و آینده سازان کشور باشند، پس از سوء مصرف موادمخدر صنعتی دچار توهمات شدید روانی، رفتارهای پرخطر جنسی، قتل، خودکشی، هولیگانیسم و وندالیسم شده و به جای آنکه باعث حرکت و توسعه جامعه شوند، هزینه های اجتماعی و اقتصادی سهمگینی را بر پیکره جامعه تحمل می کنند و چه بسیار خانواده هایی که در اثر گرفتار شدن به این معضل از هم پاشیده شده و روبه زوال می روند. به گونه ای که سرهنگ علی تواضعی مدیر کل مبارزه با جرائم جنایی آگاهی ناجا معتقد است، موادمخدر صنعتی به مراتب خطرناک تر از گونه های سنتی است و مخدرهای صنعتی در ارتکاب جرائم بیش از گونه های سنتی نقش دارند و براساس آمارهای موجود دست کم دو برابر موادمخدر سنتی است.

موادمخدر صنعتی به دستة بزرگی از مخدرها اطلاق می شود که منشاء طبیعی ندارند و طی فرایندهای پیچیده شیمیایی در لابراتوارهای صنعتی ساخته می شوند. تقسیم بندی های گوناگون و متنوعی از این مواد وجود دارد، اما به طور کلی این مواد را می توان در سه گروه طبقه بندی کرد:

۱- توهم زاها: توهم زاها بر روی سیستم عصبی مرکزی تاثیر می گذارند و عملکردهای ادراکی را تغییر می دهند، مانند: LSD، اکستاسی، دی متیل تریپتامین DMT، فن سیکلیدین و گرد فرشته و ...

۲- محرکها: محرکها با تحریک سیستم عصبی مرکزی حالت سرخوشی به وجود می آورند مانند: آمفتامینها، متدرین، دکسدرین، آیس، شیشه، کریستال و ...

۳- نارکوتیکها (کندکننده ها): نارکوتیکها سیستم کنترل عصبی (CNS) را دچار ضعف می کنند و می توانند درد را کاهش دهند، مانند: مرفین، کدئین، متادون، دمرول، هروئین، کراک ایرانی و ... (آبادینسکی، ۱۳۸۴: ۱۹).

در پژوهش حاضر به علت وسعت و تنوع بسیار زیاد موادمخدر صنعتی و با توجه به نظر کارشناسان و خبرگان این حوزه و اخبار منتشر شده در جراید، تنها به بررسی سه ماده مخدری

که در ایران شیوع بیشتری دارند می پردازیم:

۱- اکستاسی ۲- شیشه ۳- کراک ایرانی

شایان ذکر است گرایش جوانان به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی نیز همانند سایر پدیده‌های اجتماعی تک علتی نیست و مجموعه عوامل فردی، اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و فرهنگی نیز بر این گرایش تاثیر می گذارند. این عوامل پیچیده به طور مداوم در سطوح فردی و اجتماعی در حال تغییر هستند و دلایل فردی گرایش جوانان به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی تعامل پیچیده ای با عوامل خانوادگی، اجتماعی، مدرسه و دولت دارد (رضایی، ۱۳۸۲).

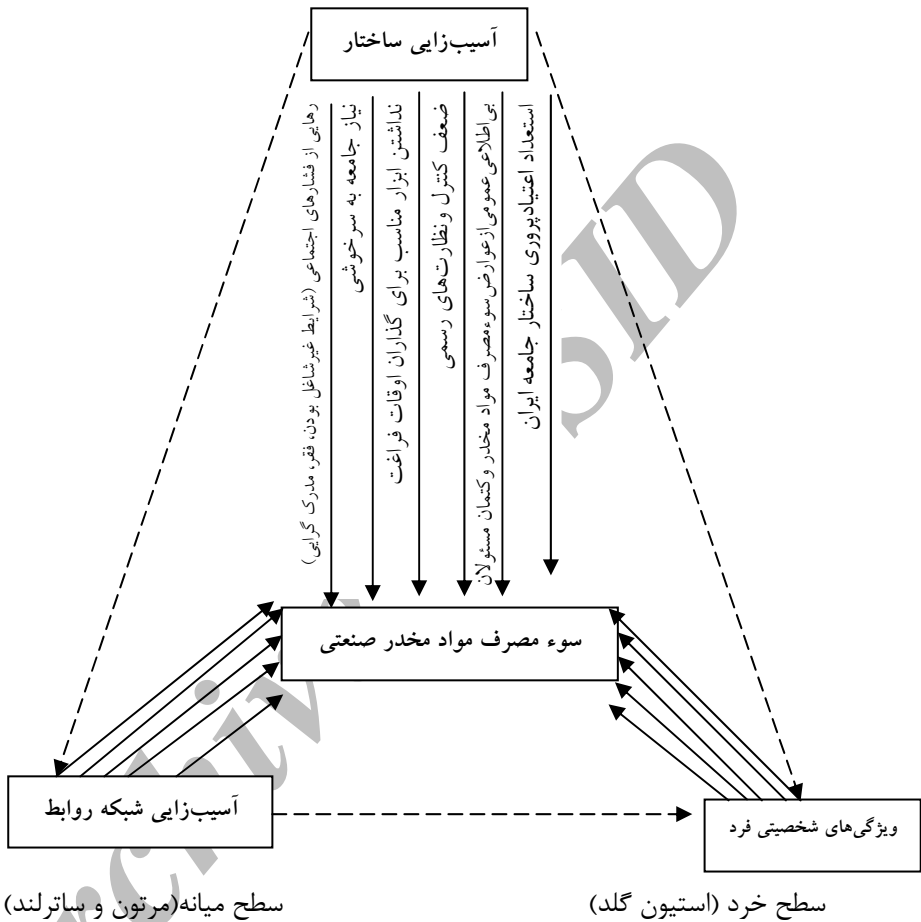
براین اساس در این پژوهش سعی بر آن است که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به مواد مخدر صنعتی شناسایی و اولویت‌های مزبور مشخص شود. بدین ترتیب با توجه به نکات مطرح شده، پژوهش مزبور به دنبال پاسخگویی به این پرسش اساسی است که عوامل اثرگذار بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی کدامند؟

مبانی نظری پژوهش (بینش نظری به موضوع)

در جامعه شناسی مسائل و آسیب‌های اجتماعی سه مفهوم اساسی ساختار اجتماعی^۱، شبکه روابط اجتماعی^۲ و رفتار و عمل اجتماعی^۳ مطرح است. براین اساس می توان سوءمصرف مواد مخدر صنعتی را نیز در سه سطح کلان، میانه و خرد بررسی کرد. همچنین می توان نظریه های مطرح شده در این زمینه را نیز در این سه سطح قرار داد، به گونه ای که نظریه های دورکیم و پارسونز در سطح کلان، نظریه های ساترلند و مرتون در سطح میانه و نظریه استیون گلد در سطح خرد جای می گیرند. البته نکته اساسی آن است که دسته بندی این عوامل به صورت نظری است و هر یک از این عوامل را می توان در سطوح دیگر نیز قرار داد. البته بدیهی است که این سطوح در ارتباط متقابل با یکدیگر قرار دارند و هر یک از این سطوح هم اثرگذارند و هم اثرپذیر. (آقابخشی، ۱۳۸۸ : ۸۸)

1. Social Structure
2. Social Action
3. Social relation

سطح کلان (دورکیم وپارسونز)

طرح تحقیق

پژوهش حاضر از نوع مطالعات توصیفی است و در آغاز با استفاده از تکنیک دلفی اجرا شده است. روش دلفی روشی توصیفی است که در آن با استفاده از پرسشنامه تلاش می‌شود در خصوص یک موضوع یا مسأله توافق ایجاد شود. در اصل، هدف از به کارگیری روش دلفی کاوش پایا و خلاقانه عقاید یا تدارک اطلاعات برای تصمیم‌گیری است. براین اساس «هلمر»

دلفی را وسیله ارتباطی مفیدی می‌داند که شکل‌گیری قضاوت گروهی را تسهیل می‌کند. در این روش، پرسشنامه‌هایی از طریق پست، اینترنت یا ابزارهای دیگر برای گروهی از متخصصان انتخاب شده ارسال می‌شود. این پرسشنامه‌ها برای استخراج پاسخ‌های فردی به مسأله‌های مطرح شده طراحی می‌شوند و به تدریج متخصصان را قادر می‌سازند بینش‌های خود را طبق تکلیف محول شده پالایش کنند. روش کار به این صورت است که متخصصان به اولین پرسشنامه پاسخ می‌دهند و بعد بر این اساس پرسشنامه دوم تدوین و اجرا می‌شود. و هر مدت زمان اجرای پرسشنامه را دوره یا راند می‌نامند. بنابراین برای رسیدن به پاسخ‌های دقیق و پالایش شده، ممکن است به چند دوره نیاز باشد (میرزایی، ۱۳۸۸: ۱۱۳).

اعتبار روش دلفی برخلاف روش‌های تحقیق پیمایش وابسته به تعداد شرکت کنندگان در تحقیق نیست، بلکه به اعتبار علمی متخصصان شرکت کننده در پژوهش بستگی دارد. براین اساس تعداد ۸ نفر از خبرگان و کارشناسان حوزه اعتیاد به عنوان اعضای هیئت دلفی انتخاب شدند و پرسشنامه‌هایی شامل متغیرهای مؤثر بر گرایش جوانان به مواد مخدر صنعتی از طریق ایمیل در اختیارشان قرار گرفت تا با توجه به اهمیت هر یک از این عوامل به رتبه بندی آنها بپردازند و سایر عوامل مؤثر را نیز نام ببرند. این پرسشنامه‌ها پس از ۳ دور یا راند به اجماع رسید و اولویتهای اصلی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به مواد مخدر صنعتی از نظر خبرگان و متخصصان مشخص شد. سپس در مرحله دوم پژوهش با استفاده از روش پیمایش و ابزار پرسشنامه به بررسی عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به مواد مخدر صنعتی در میان جوانان معتاد به این مواد «اکستاسی، شیشه و کراک» پرداختیم. روش پیمایش (Survey) روشی است که در آن، پژوهشگر براساس انتخاب نمونه‌ای تصادفی و معرف از افراد جامعه پژوهش و پاسخ آنها به یک مجموعه پرسش با استفاده از پرسشنامه، نظرسنجی یا روش‌های دیگر به مطالعه وضع موجود، اعم از نگرش‌ها، عقیده‌ها و رفتارها و به طور کلی به استخراج داده‌ها درباره شرایط زندگی و مقوله‌هایی که افراد را معین و متمایز می‌کنند، می‌پردازد (میرزایی، ۱۳۸۷).

براین اساس پس از طراحی پرسشنامه و اجرای آزمون «Pre Test» تعداد ۴۰ نفر از جوانان معتاد به مواد مخدر صنعتی (اکستاسی، شیشه و کراک) به عنوان نمونه انتخاب گردیدند که در نهایت ۳۵ نفر از آنان حاضر به همکاری و پاسخگویی به سوالات پرسشنامه شدند.

روش گردآوری داده ها

در آغاز پژوهش با استفاده از روش دلفی به گردآوری نظر خبرگان و کارشناسان درباره متغیرهای مؤثر بر گرایش جوانان به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی پرداختیم و سپس با استفاده از روش میدانی داده‌های مورد نیاز جمع آوری شدند.

ابزار گردآوری داده‌ها

ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش، فیش‌های اطلاعاتی، پرسشنامه دلفی و پرسشنامه محقق ساخته است.

روش توصیف و تحلیل داده ها

داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. بر این اساس با استفاده از آماره‌های توصیفی (میان، فراوانیها، میانگین و مد) به تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده پرداختیم و جداول و نمودارهای مربوطه ترسیم شدند.

جامعه آماری

جامعه آماری مورد نظر در این پژوهش جوانان ۲۰-۳۰ ساله‌ای هستند که در شهر تهران زندگی می‌کنند و به مواد مخدر صنعتی (اکستاسی، شیشه و کراک) اعتیاد دارند.

جمعیت نمونه

در روش دلفی نیازی به نمونه گیری و جمعیت نمونه نیست و از نظرات خبرگان و کارشناسان استفاده می‌شود اما در روش پیمایش، در پژوهش حاضر جمعیت نمونه تعداد ۳۵ نفر از جوانان ۲۰-۳۰ ساله‌ای هستند که در تهران زندگی می‌کنند و حداقل به مدت ۳ ماه به مواد مخدر اکستاسی، شیشه یا کراک اعتیاد داشته و جهت درمان به NGO کنگره ۶۰ مراجعه نموده‌اند.

روش نمونه گیری

در پژوهش حاضر با توجه به نبودن آمار مستند از تعداد معتادان به مواد مخدر صنعتی (جامعه آماری) و به دلیل محدودیت تعداد نمونه‌هایی که واجد شرایط شرکت در این پژوهش باشند، از

روش نمونه گیری در دسترس استفاده شده است، یعنی نمونه‌هایی که آمادگی داشته باشند از طریق رابطه حرفه‌ای در پژوهش حاضر شرکت کنند.

بحث و نتیجه گیری

مسأله اعتیاد و موادمخدر یک معضل جهانی است که همه کشورهای به نوعی درگیر با آن هستند. کشور ایران به دلیل قرار گرفتن در مثلث طلائی قاچاق موادمخدر از زمان‌های دور هزینه های بسیار سنگینی برای مواجهه با این معضل پرداخته است. اما آنچه امروزه تأمل بیشتری را می طلبد، تغییر گرایش از موادمخدر سنتی به صنعتی به خصوص در میان جوانان است. بر این اساس هدف اصلی این پژوهش، شناسایی مهم‌ترین عوامل مؤثر بر گرایش جوانان به موادمخدر صنعتی است.

سوال اول: آیا ترغیب دوستان و همنوایی با آنان، برگرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی مؤثر است؟

براساس نتایج به دست آمده از اظهارنظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، ترغیب دوستان و همنوایی با آنان مهم‌ترین عامل مؤثر برگرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی بوده است. بر همین اساس ۹۴/۳ درصد جوانان نیز اذعان داشته اند اولین بار دوستانشان آنها را با موادمخدر صنعتی آشنا کرده اند. اما در مورد همنوایی، ۶۰/۹ درصد از جوانان اذعان داشته اند دوستانشان در تصمیم گیری‌های آنان نقشی ندارند. همچنین ۵۴/۳ درصد از جوانان نیز اذعان داشته اند بیشترین وقت خود را با دوستانشان نمی گذرانند. بدین ترتیب ملاحظه می شود که اگرچه اکثر جوانان را دوستانشان با موادمخدر صنعتی آشنا کرده‌اند عامل همنوایی تاثیر چندانی بر اعتیاد آنان نداشته است.

سوال دوم: آیا سبک و شیوه زندگی جوانانه، برگرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی مؤثر است؟

براساس نتایج به دست آمده از اظهارنظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، سبک و شیوه زندگی جوانان به عنوان دومین عامل مؤثر برگرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف مواد مخدر صنعتی شناسایی شدند. بر همین اساس اولویت‌های سبک زندگی جوانان معتاد به مواد مخدر صنعتی به شرح زیر است:

اولویت اوقات فراغت: ۱. گردش و تفریح با دوستان ۲. گردش و تفریح با خانواده ۳. گوش دادن به

موسیقی ۴. دیدن تلویزیون ۵. ورزش کردن ۶. دیدن ماهواره ۷. مسافرت رفتن ۸. خواندن کتاب و روزنامه ۹. استفاده از اینترنت.

اولویت فضاها: ۱. منزل ۲- مهمانی‌های دوستانه و پارتی ۳. پارک ۴. کافی شاپ ۵. رستوران ۶. خیابان.

اولویت نحوه خرج کردن پول: ۱. پوشاک ۲- خوراک ۳. خریدوسائل منزل ۴. سیگار ۵. آرایش سروصورت ۶. جراحی‌های زیبایی ۷. مشروبات الکلی.

اولویت خرید لباس: ۱. جنس و دوام ۲. راحتی ۳. قیمت ۴. مد ۵. مارکدار بودن. لازم به ذکر است که برای مشخص کردن میزان تأثیر عامل سبک زندگی بر گرایش جوانان به مواد مخدر صنعتی مستلزم مقایسه ۲ گروه جوانان معتاد و غیرمعتاد است که در این پژوهش صورت نگرفته است.

سوال سوم: آیا کارکرد تسهیل کننده نهادهای اجتماعی در رواج اعتیاد، بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی موثر است؟

براساس نتایج به دست آمده اظهارنظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، کارکرد تسهیل کننده نهادهای اجتماعی در رواج اعتیاد سومین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی بوده است. بر همین اساس ۹۴/۳ درصد جوانان اذعان داشته اند اولین بار دوستانشان آنها با موادمخدر صنعتی آشنا کرده‌اند و ۴۵/۸ درصد این جوانان برای اولین بار در خیابان و پارتی‌ها با موادمخدر صنعتی آشنا شده اند و این امر نشان دهنده کژکارکردی نهادهایی همچون خانواده و دولت است.

سوال چهارم: آیا نیاز جامعه به سرخوشی، برگرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی موثر است؟

براساس نتایج به دست آمده اظهارنظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، نیاز جامعه به سرخوشی چهارمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی بوده است. بر همین اساس فقط ۲۰ درصد جوانان خودشان را زیاد شاد و سرزنده می‌دانند و در مقابل ۴۵/۷ درصد آنان اظهار داشته اند مصرف موادمخدر صنعتی تا حد زیادی باعث سرخوشی آنان می شود.

سوال پنجم: آیا اختلال در فرایند جامعه پذیری، برگرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی موثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، اختلال در فرایند جامعه پذیری پنجمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. بر همین اساس ۶۸/۶ درصد خانواده جوانان معتاد به این مواد بعد از شش ماه متوجه اعتیاد فرزندانشان شده اند. همچنین ۶۲/۹ درصد این افراد شاغل پاره وقت یا غیر شاغل بوده اند. ۶۹/۷ درصد این افراد اظهار داشته اند کم و خیلی کم توسط رسانه های همگانی از عوارض موادمخدر صنعتی مطلع شده اند. بنابراین همه این عوامل نشان دهنده آن است که این جوانان به درستی جامعه پذیر نشده اند.

سوال ششم: آیا ضعف کنترل و نظارت های غیر رسمی، برگرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی موثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، ضعف کنترل و نظارت های غیر رسمی ششمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. بر همین اساس ۹۴/۳ درصد جوانان اذعان داشته اند برای اولین بار دوستانشان آنها را با موادمخدر صنعتی آشنا کرده اند. همچنین ۶۰ درصد این افراد اولین بار در خانه، مهمانی های فامیلی یا پارتنری با این مواد آشنا شده اند و ۶۸/۶ درصد خانواده جوانان معتاد به این مواد بعد از شش ماه متوجه اعتیاد فرزندانشان شده اند. همه این عوامل بیانگر آن است که اقوام و خانواده این افراد نظارت چندانی بر اعمال و رفتار فرزندانشان نداشته اند.

سوال هفتم: آیا نداشتن ابزار مناسب برای گذران اوقات فراغت، برگرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی موثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، نداشتن ابزار مناسب برای گذران اوقات فراغت هفتمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. بر همین اساس ۸۵/۷ درصد جوانان اذعان داشته اند کم و خیلی کم از سینما و تئاتر استفاده می کنند، ۶۲/۸ درصد این افراد کم و خیلی کم از باشگاه های ورزشی و استخر، ۸۸/۶ درصد این افراد کم و خیلی کم از کتابخانه و فرهنگسرا و ۶۵/۷ درصد کم و خیلی کم از رستوران و کافی شاپ استفاده کرده اند ۵۷/۲ درصد این افراد نیز کم و خیلی کم به مناطق مورد علاقه شان سفر می کنند. همه این عوامل حاکی از آن است که این جوانان ابزار مناسبی برای گذران اوقات فراغت خود ندارند.

سوال هشتم: آیا نگاه و جهان بینی مصرف کننده به موادمخدر و زندگی، بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی مؤثر است؟

براساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و مواد مخدر، نگاه و جهان بینی مصرف کننده به مواد مخدر و زندگی هشتمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوءمصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. بر همین اساس ۶۲/۹ درصد از جوانان معتاد به مواد مخدر صنعتی اظهار داشته اند استفاده از هر چیزی که حال آدم را بهتر کند مجاز نیست، ۹۷/۱ درصد این افراد معتقدند مصرف موادمخدر صنعتی زیاد و خیلی زیاد باعث نابودی زندگی انسان می شود. بنابر این مشاهده می شود که جهان بینی آنها تأثیر چندانی بر گرایششان به سوءمصرف موادمخدر صنعتی نداشته است.

سوال نهم: آیا استعداد اعتیاد پروری ساختار جامعه ایران، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی مؤثر است؟

براساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و مواد مخدر، استعداد اعتیاد پروری ساختار جامعه ایران نهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. بر همین اساس ۶۲/۹ درصد جوانان معتاد به مواد مخدر صنعتی اذعان داشته اند دسترسی به این مواد اصلاً برایشان دشوار نبوده است، ۶۲/۹ درصد این افراد بیش از پنج نفر فروشنده موادمخدر صنعتی را در محل زندگی شان می شناسند. این عوامل نشان می دهد که مواد فوق به سهولت و فراوانی در اختیار جوانان قرار دارد.

سوال دهم: آیا ضعف کنترل و نظارت های رسمی، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی مؤثر است؟

براساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، ضعف کنترل و نظارت های رسمی دهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی شناسایی شد. بر همین اساس ۶۲/۹ درصد جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی اذعان داشته اند دسترسی به این مواد اصلاً برایشان دشوار نبوده است، ۶۲/۹ درصد این افراد بیش از پنج نفر فروشنده موادمخدر صنعتی را در محل زندگی شان می شناسند، ۶۱/۸ درصد این جوانان اظهار داشته اند تا به حال به دلیل اعتیاد به این مواد دستگیر نشده اند. این عوامل نشان دهنده ضعف کنترل و نظارت های رسمی است.

سوال یازدهم: آیا پیش پنداشته ها، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی

مؤثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، پیش پنداشته‌ها یازدهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. برهمن اساس ۶۵/۷ درصد جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی اظهار داشته اند قبل از شروع مصرف این مواد خیلی زیاد و زیاد تصور می کردند مصرف این مواد باعث سرخوشی و شادابی شان شود، ۶۱/۸ درصد این جوانان قبل از شروع مصرف این مواد خیلی زیاد و زیاد تصور می کردند مصرف آنها باعث افزایش نیروی جنسی شان شود. این عوامل حاکی از آن است که پیش پنداشته‌ها نقش موثری بر گرایش این افراد به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی داشته است.

سوال دوازدهم: آیا ضعف در قدرت ابراز وجود و تصمیم گیری فردی، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی موثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، ضعف در قدرت ابراز وجود و تصمیم گیری فردی دوازدهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. برهمن اساس تنها ۲۵/۷ درصد جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی اذعان داشته اند که خودشان تصمیم به ترک اعتیاد گرفته اند و این امر نشان دهنده آن است که این افراد در تصمیم گیری‌های فردی ضعف دارند.

سوال سیزدهم: آیا اعتیاد سایر اعضای خانواده، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی مؤثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، اعتیاد سایر اعضای خانواده سیزدهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی شناسایی شد. برهمن اساس ۴۲/۹ درصد جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی اذعان داشته اند که در بین اعضای خانواده آنها فرد دیگری نیز به موادمخدر، اعم از سنتی یا صنعتی اعتیاد داشته است. این امر نشان دهنده آن است که اعتیاد سایر اعضای خانواده بر گرایش این جوانان به سوء مصرف موادمخدر صنعتی مؤثر است.

سوال چهاردهم: آیا کنجکاو، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی مؤثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر،

کنجکاوی چهاردهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. برهمن اساس ۵۸/۸ درصد جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی خیلی زیاد و زیاد دوست داشته اند به جاهای جدید بروند و ۴۸/۶ درصد خیلی زیاد و زیاد دوست داشته اند غذاهای جدید را امتحان کنند و ۶۸/۶ درصد این جوانان دوست داشته اند که از چیزهای ناشناخته سر در بیاورند. بنابراین مشاهده می شود که این جوانان انسان های کنجکاوی هستند و کنجکاوی نقش موثری بر گرایش آنان به سوء مصرف موادمخدر صنعتی داشته است.

سوال پانزدهم: آیا بی اطلاعی عمومی از عوارض سوء مصرف موادمخدر جدید صنعتی، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف این مواد موثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و مواد مخدر، بی اطلاعی عمومی از عوارض سوء مصرف موادمخدر جدید صنعتی پانزدهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی شناسایی شد. برهمن اساس ۷۴/۳ درصد جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی اذعان داشته اند که قبل از شروع مصرف این مواد از اثرات و عوارض آنها اطلاعی نداشته اند. این امر حاکی از آن است که بی اطلاعی از عوارض سوء مصرف موادمخدر جدید صنعتی نقش موثری بر گرایش جوانان به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی داشته است.

سوال شانزدهم: آیا رهایی از فشارهای اجتماعی همچون (فقر، شرایط غیر شاغلی و مدرک گرایی)، بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف موادمخدر صنعتی مؤثر است؟

بر اساس نتایج به دست آمده اظهار نظرهای کارشناسان و خبرگان حوزه اعتیاد و موادمخدر، رهایی از فشارهای اجتماعی شانزدهمین عامل مؤثر بر گرایش جوانان تهرانی به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی شناسایی شد. برهمن اساس تنها ۳۱/۴ درصد جوانان معتاد به موادمخدر صنعتی اظهار داشته اند مصرف این مواد توانسته است خیلی زیاد و زیاد از فشار عدم اشتغال مناسب بکاهد، تنها ۱۴/۳ درصد از این جوانان اظهار داشته اند مصرف این مواد توانسته است خیلی زیاد و زیاد از فشار عدم امکان ادامه تحصیل بکاهد، ۶۲/۸ درصد این جوانان متوسط هزینه ماهانه بین ۲۰۰ تا ۶۰۰ هزار تومان بوده است و ۶۰ درصد آنها اظهار داشته اند که این هزینه ها را با درآمد خودشان تأمین کرده اند. بنابراین مشاهده می شود که از نظر مصرف کنندگان، فشارهای اجتماعی همچون فقر، شرایط شاغل نبودن و مدرک گرایی چندان بر گرایش این جوانان به سوء مصرف مواد مخدر صنعتی تاثیر اساسی و تعیین کننده، نداشته است.

منابع فارسی

- نشریه الکترونیکی آفتاب. www.Aftab.ir
- سایت ستاد مبارزه با مواد مخدر www.dchg.ir
- سایت انجمن درمان اعتیاد کنگره ۶۰ www.congress60.org
- سایت دکتر رشاد www.drresshad.ir
- نائینان، م. ر و دیگران. (۱۳۷۲). *SDMIV Health and wellbeing* ترجمه مریم باب رحمتی
- سایت دانشنامه آزاد www.wikipeDia.org
- سایت www.cur of Addiclion.html
- مصاحبه با دکتر علی شفقی، پاتیلوژیست و محقق در زمینه مواد مخدر صنعتی.
- زنجانی، ح. ا. (۱۳۷۸). *جمعیت و توسعه*. تهران، انتشارات نشر و تبلیغ بشری، چاپ سوم.
- آقابخشی، ح. ا. (۱۳۸۸). *اعتیاد و آسیب شناسی خانواده*. تهران، انتشارات دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- گیدنز، آ. (۱۳۸۶). *جامعه شناسی*، ترجمه منوچهر صبوری، تهران، نشر نی، چاپ نوزدهم، ۱۳۸۶.
- امانی، م. (۱۳۷۸). *جمعیت شناسی جهان*. تهران، انتشارات سمت.
- ازکیا، م. (۱۳۸۰). *جامعه شناسی توسعه*. تهران، انتشارات کلمه، چاپ سوم.
- عضدانلو، ح. (۱۳۸۴). *آشنایی با مفاهیم اساسی جامعه شناسی*. تهران، نشر نی.
- مک نیل، د. (۱۳۸۱). *اکستاسی*، ترجمه طاهره رنجبر، روزنامه همشهری، شماره ۲۸۶۱.
- یزدچی، م. (۱۳۸۲). *شادی تا حد مرگ*، روزنامه جام جم، شماره ۲۹ مرداد ۱۳۸۲.
- سالم، س. (۱۳۷۸). *کراک*، روزنامه هدف و اقتصاد، شماره ۱۳۰۰.
- سختوت، ج. (۱۳۸۱). *اعتیاد و قاچاق مواد مخدر*، تهران، انتشارات آگه، چاپ دوم.
- آبادنیک، ه. (۱۳۸۴). *مواد مخدر نگاهی اجتماعی*، مترجمان: محمدعلی ذکریایی و دیگران، تهران، انتشارات جامعه و فرهنگ.
- دورکیم، ا. (۱۳۷۷). *دوگانگی طبیعت بشری و شرایط اجتماعی آن*. فصلنامه علوم اجتماعی شماره دهم، تابستان.

- رفیع پور، ف. (۱۳۷۷). توسعه و تضاد، تهران، انتشارات سهامی انتشار. چاپ سوم.
- کوثری، م. (۱۳۸۲). آنتومی اجتماعی و اعتیاد به موادمخدر. فصلنامه اعتیادپژوهی. شماره ۵.
- اسکیدمور، ر. (۱۳۷۲). تفکر نظری در جامعه شناسی، ترجمه علی محمد حاضری و دیگران، تهران، انتشارات نشر سفید.
- رحیمی، ل. (۱۳۸۴). بررسی تأثیر اعتیاد پدر بر رفتارهای اجتماعی فرزندان در شهرستان تبریز. پایان نامه کارشناسی ارشد مددکاری اجتماعی، تهران، دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- مرتون، ر. ک. (۱۳۷۶). مشکلات اجتماعی و نظریه جامعه شناختی، ترجمه: نوین تولایی، تهران، انتشارات امیرکبیر.
- صدیق سروستانی، ر. (۱۳۸۳). آسیب شناسی اجتماعی، تهران، انتشارات سمت، چاپ دوم.
- رابرتسون، ی. (۱۳۷۷). درآمدی بر جامعه، ترجمه حسین بهروان، تهران: انتشارات به نشر.
- سراج زاده، س. ح. (۱۳۸۶). عوامل اجتماعی مؤثر بر هدف تریاک و مشروبات الکلی در بین دانشجویان، فصلنامه علوم اجتماعی، شماره ۳۱.
- مولوی، پ. (۱۳۸۳). بررسی عوامل مؤثر در گرایش جوانان به مصرف مواد مخدر، فصلنامه اصول بهداشت روانی، شماره ۲۱.
- کابلی، پ. (۱۳۷۹). بررسی ویژگی های جامعه شناختی معتادین بستری در بیمارستان فارابی کرمانشان، پایان نامه دکتری حرفه ای. دانشگاه علوم پزشکی کرمانشاه.
- کریمی، ه. (۱۳۷۸). بررسی جنبه های فرهنگی - اجتماعی گرایش به مواد مخدر در بین زندانیان ندامتگاه مرکزی زاهدان. رساله دکتری. دانشگاه علوم پزشکی زاهدان.
- حقمردی، م. (۱۳۸۰). عوامل مؤثر بر اعتیاد به مواد مخدر در میان معتادان شهرستان سنندج. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تهران.
- موسی نژاد، ع. (۱۳۷۶). بررسی عوامل اجتماعی مؤثر بر گرایش پسران نوجوان به مواد اعتیادآور. پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اصفهان.
- نائیجی، م. ع. (۱۳۸۴). اعتیاد دانشجویان و عوامل اجتماعی مؤثر بر آن. رساله دکتری دانشگاه تهران.

- آقابخشی، ح. ا. (۱۳۷۵). رویکرد مددکاری در زمینه اثرات اعتیاد بر نظام خانواده. معاونت پژوهشی دانشگاه علوم بهزیستی و توانبخشی.
- ارزیابی وضعیت جهانی اکستاسی، آمفتامینها و مفتامینها (۲۰۰۳). وین: دفتر مبارزه با مواد مخدر سازمان ملل متحد.
- میرزایی، خ. (۱۳۸۷). پژوهش، پژوهشگری و پرورش نامه نویسی، تهران، انتشارات لیتری، س؛ دن جی، م. (۱۳۸۴). نظریه های سوءمصرف مواد مخدر، مترجم: محمدعلی ذکریایی، محمد رضایی. تهران، انتشارات جامعه و فرهنگ.
- دژاکام، ح. (۱۳۸۶). عبور از منطقه ۶۰ درجه زیر صفر. تهران، انتشارات پرشکوه چاپ هفتم.
- رفیع پور، ف. (۱۳۸۴). گندو کاوها و پنداشته ها. تهران، انتشارات کیان مهر، چاپ سوم.
- ساروخانی، باقر. (۱۳۷۸). روش های تحقیق در علوم اجتماعی، تهران، انتشارات مطالعات فرهنگی، چاپ پنجم.
- گلد، ا. (۱۳۸۴). نظریه کنترل CAP شاد در مورد سوءمصرف مواد مخدر، مترجم، وکیلی، شروین، تهران، انتشارات جامعه و فرهنگ.

منابع انگلیسی

- Merton, R. K. (1968). Social circular and social theory, NY: the free press.